

WEGWIJZER

JEUGD EN VEILIGHEID

ZICHT OP LVB-JONGEREN

Een jongen komt een paar keer niet op een afspraak. De ambtenaar herkent dit niet als mogelijk signaal van een licht verstandelijke beperking (LVB) en sluit het dossier af, onder het mom van 'het is zijn eigen verantwoordelijkheid'. Terwijl deze jongen juist hulp nodig heeft om op die afspraak te komen. Want met de juiste ondersteuning lukt het hem beter om de afspraak na te komen. Dat kan voor meer vertrouwen en een positieve instelling bij deze jongen zorgen.

Het CCV heeft in het voorjaar van 2016 een quickscan uitgevoerd – in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie – om meer zicht te krijgen op de problemen die spelen bij jongeren met deze beperking. Het doel was om knelpunten in bestaand beleid, interventies en lopende initiatieven in kaart te brengen.

HERKENNEN VAN EEN LVB IS MOEILIK

Uit de quickscan is gebleken dat politie, jeugdwerk en professionals uit de wijkteams het lastig vinden om een LVB bij een jongere goed te herkennen. Daarvoor willen ze graag een aantal praktische tips hebben. Want na

herkenning en erkenning van de beperking kan er ook handelingsperspectief worden geboden. Bovendien pleiten zij ervoor dat professionals in het sociale domein hun kennis over LVB vergroten, zodat onkunde en handelingsverlegenheid verminderen.

“Vaak herkennen ambtenaren die zich met de participatiewet bezighouden, geen LVB. Een meisje werd door het UVW aan het werk gezet, maar dat leidde bij haar tot een psychose. Het UVW realiseerde zich toen dat dagbesteding beter voor haar was. Daar functioneert ze goed en is ze gelukkig. Zo krijgt ze meer kansen op een echte baan.”

TOEGENOMEN PROBLEMATIEK

De omvang van de LVB-problematiek is volgens de quickscan-respondenten toegenomen. Zij zien als mogelijke verklaringen:

- De maatschappij is ingewikkelder geworden, waardoor deze mensen eerder vastlopen.
- LVB wordt vaker onderkend door professionals.
- Het aanbod aan dagbesteding is gedaald. Daardoor hebben jongeren geen invulling van hun dag meer en gaan zij eerder rondhangen op straat.
- Opeenstapeling van problemen maken de casussen complexer, zoals verslaving, schulden, ontbreken van huisvesting, huiselijk geweld, detentie.

GEBREK AAN KENNIS OVER LVB KAN LEIDEN TOT OVERSCHATTING

Een licht verstandelijke beperking komt naar schatting voor bij 15 procent van alle kinderen beneden de 18 jaar. Deze jongeren zijn nog onvoldoende in beeld bij gemeenten en welzijnswerk, regulier onderwijs en bij politie. Dit komt omdat ze vaak niet als zodanig worden herkend. De jongeren ogen volwassen, kunnen verbaal heel vaardig zijn en hun gebrek aan sociale vaardigheden en probleemoplossend vermogen goed verhullen. Volwassenen zijn daardoor geneigd ze te overschatten. Er wordt meer van hen verwacht dan ze aankunnen, wat frustratie aan beide kanten tot gevolg kan hebben. Als er dan ook nog sprake is van gedragsproblemen (zoals ADHD, autisme, depressie) en multiproblematiek (zoals schulden, verslaving, ontbreken van huisvesting, huiselijk geweld, detentie), krijgen deze jongeren het nóg moeilijker. Te veel spanning en stress als gevolg van het langdurig boven je niveau werken, kán op termijn tot psychische stoornissen leiden. Jongeren met een LVB hebben er dus baat bij als de omgeving op de hoogte is van hun (on)mogelijkheden. Ze verdienen de erkenning dat ze anders zijn, en dat zorg-, veiligheids- en jeugdprofessionals rekening houden met het niveau waarop deze jongeren functioneren.

“Pas had ik een jongen waarvan we dachten dat zijn IQ 80 was. Bleek het 56 te zijn. Ongelooflijk hoe verbaal sterk zo iemand overkomt.”

Wat kun je doen:

1. Signaleren en herkennen van een LVB.
2. Erkennen wat dit betekent (wat kunnen ze, wat kunnen ze aan).
3. Aanpassing van communicatie en bejegening.
4. Bij voorkeur screening en diagnostisering.
5. Inzet van gepaste zorg en hulpverlening en interventies.

TIJDIG SIGNALEREN IN DE WIJK IS ESSENTIEEL!

Als de LVB van een jongere niet herkend wordt en zijn gedrag niet begrepen wordt, kan dat escaleren in overlast. Of deze kwetsbare jongere komt in moeilijke situaties terecht. De wijkwerkers, zoals het sociaal wijkteam, jeugd/jongerenwerkers en wijkagenten kunnen ervoor zorgen dat deze problemen zo vroeg mogelijk worden gesignaleerd. Neem signalen van LVB dus ook mee in de aanpak van risicojongeren en jeugdgroepen.

“Het eerder herkennen van LVB op straat, geeft meer inzicht en leidt tot verbeterde hulpverlening.”

ORGANISEER SAMENWERKING MET ANDERE PARTNERS

Uit de quickscan blijkt dat 60 procent van de respondenten knelpunten ervaart in de samenwerking met andere veiligheidspartners. Het gaat met name om onbegrip over LVB (onkunde, handelingsverlegenheid), gebrek aan diagnose en indicatiestelling, inzet van hulp en opvolging, afstemming/verschillende belangen, slechte overdracht van zaken, en bureaucratie/wachtlijsten.

“Mijn collega's en netwerkpartners hebben een gebrek aan kennis over LVB.”

Het is een open deur: het is belangrijk dat de samenwerking in de gemeente goed georganiseerd is. Dat er goede verbindingen zijn tussen partners in de jeugdketen, tussen zorg en veiligheid. En dat er – binnen de wettelijke mogelijkheden – informatie wordt gedeeld over de jongere en zijn beperking. Ontwikkel samen een actieve aanpak gericht op vroegtijdige onderkenning van LVB. Want als deze beperking vaker vroegtijdig wordt gesignaleerd en (h)erkend, kunnen meer jeugdigen wie het aangaat tijdig al met een lichte interventie worden geholpen. Bijvoorbeeld om hun school af te maken.

BIED OP GEZETTE TIJDEN ONDERSTEUNING

Voor hulpverleners in de zorg is het meestal geen probleem, maar voor jongerenwerkers en politie blijkt het herkennen van LVB heel lastig. Als je het vermoeden hebt dat iemand een

beperkt denkvermogen heeft, is het belangrijk om je daarin te verdiepen. Want daardoor kun je beter leren omgaan met een LVB-jongere, hem op een manier bejegenen die beter past, en eerder de juiste hulp (laten) bieden. Want vergeet niet: ook deze jongeren willen gewoon meedoen met de samenleving. Ze hebben veel mogelijkheden om zichzelf te ontwikkelen, willen zelfstandig en veilig kunnen wonen, voor zichzelf kunnen zorgen, zelf beslissingen kunnen nemen, en aan het werk. Ze willen meestal een huisje-boompje-beestje-situatie. Maar bij dit alles hebben ze op gezette tijden wel de juiste ondersteuning nodig. Zeker als ze ouder dan 18 jaar zijn.

“Een jongere met LVB heeft veel talenten. Hij kan goed gemotiveerd, eerlijk en behulpzaam zijn. Hij kan trots zijn op zijn eigen prestaties en heel positief in het leven staan.”

DIAGNOSE

Bij zwaardere problematiek moet een deskundige worden ingezet die een diagnose kan stellen. Daarvoor moeten binnen de gemeente wel mogelijkheden worden geboden, ook financieel. 'Gemeenten zouden structurele screening op LVB standaard moeten inkopen', aldus respondenten in de CCV-quickscan.

Door het tijdig herkennen en vaststellen van een LVB kun je voorkomen dat iemand op het verkeerde pad komt. Immers, de juiste hulp kan pas ingezet worden als je ziet dat er sprake is van onkunde in plaats van onwil bij de jongere. Een paar hartenkreten van respondenten uit de quickscan:

- Gemeente, bied (weer) snelle en laagdrempelige hulp!
- Blijf ondersteuning bieden, ook aan 18+.
- Neem LVB-signalen mee als het gaat om risicojongeren en jeugdgroepen.

"Een LVB'er is er goed in om dingen te verhallen, waardoor wij hem gemakkelijk overschatten."

ENKELE AANWIJZINGEN VAN LVB

Hoewel een jongere heel 'streetwise' kan zijn, zijn de sociale vaardigheden vaak beperkt. Hij overschat zijn eigen mogelijkheden en onderschat zijn tekortkomingen. Hij kan dingen moeilijk onthouden en heeft een lager denktempo. Hij heeft vaak een beperkte woordenschat en heeft moeite met het begrijpen van informatie en met figuurlijk taalgebruik. Hij is erg gericht op het hier-en-nu ("mijn band is lek, dus ik kan niet naar school") en hij heeft weinig tijdsbesef. Daardoor komt hij óf te laat óf helemaal niet op een afspraak. Het sociale netwerk is vaak beperkt tot de familie. Andere aanwijzingen van LVB-problematiek: hij is emotioneel over ingrijpende gebeurtenissen of heeft de neiging om de schuld buiten zichzelf te leggen. Hij kan meestal slecht lezen, schrijven en rekenen.

OBSERVEER GEDRAG

Is er een vermoeden van een LVB bij een jongere, en wil je graag een indruk van zijn niveau? Dat kan door het observeren van het gedrag, het stellen van de juiste vragen en kijken naar de persoonlijke situatie van de jongere. Dat levert vaak voldoende aanwijzingen op. Uiteraard kun je het ook bespreekbaar maken met je partners, bijvoorbeeld: "Ken je dat adres?", "Is er iets wat ik mag weten?"

ENKELE PRAKTISCHE TIPS VOOR DE HERKENNING VAN LVB

Stel vragen:

- Wat is de dagbesteding: school of opleiding, werk, vrijetijdsbesteding en hobby's.
- Hoe is de thuissituatie: is er begeleiding (nodig), wie regelt de administratie.
- Welke sociale contacten zijn er: hoe ziet de vriendengroep eruit, wat doen ze met elkaar.
- Observeer gedrag: hoe gaat het met klokkijken, het beantwoorden van vragen, begrip van data en tijden.
- Hoe is het taalgebruik- en begrip: worden grapjes begrepen, kan iemand onthouden en samenvatten wat je hebt verteld.
- Schrijven: kan iemand naam, adres, plaats en geboortedatum opschrijven, of probeert hij dat te ontwijken.
- Check het rekenniveau: "Wat is je geboortedatum? ... en hoe lang geleden was dat?" en laat wat eenvoudige sommen maken.

Op wegwijzerjeugdenveiligheid.nl vind je een uitwerking van deze vragen.

Heb je sterke aanwijzingen dat het niveau van functioneren van de jongere niet hoog is, dan kun je daar op inspelen. Dat vraagt om een andere manier van communiceren en bejegenen. Daarmee help je de LVB'er in zijn ontwikkeling.

ENKELE PRAKTISCHE TIPS VOOR COMMUNICATIE EN BEJEGENING

Tips voor communicatie:

- Spreek in korte zinnen.
- Gebruik één boodschap per zin.
- Gebruik eenvoudige taal, zonder kinderachtig te zijn.
- Geef voorbeelden, wees concreet.
- Gebruik plaatjes, tekeningen, pictogrammen, kalender.
- Stel 1 vraag per keer. Meerdere vragen in 1 zin stellen is verwarrend.
- Stel open vragen: de 7 W's (wie, wat, waar, waarom, welke, waarmee, wanneer) en Hoe-vragen.
- Pas het tempo aan: praat rustig en neem de tijd; heb geduld om het antwoord op een vraag aan te horen. Geef de jongere de tijd om zijn wensen en vragen duidelijk te maken.
- Luister aandachtig en vraag door.
- Herhaal regelmatig, tot de boodschap 'inslijt'.
- Check vaak of de boodschap begrepen is; laat de jongere in zijn eigen woorden herhalen wat je hebt uitgelegd.
- Maak samen een overzicht van de afspraken hoe je dingen wilt gaan doen; schrijf ze op.
- Schrijf brieven in eenvoudige taal.

Tips voor bejegening:

- Ga naast de jongere staan, niet boven hem (gelijkwaardig). Sluit aan bij het niveau.
- Zet bekende gezichten voor de begeleiding in en werk in tweetallen.
- Wees er echt voor de jongere, zorg voor lage drempels.
- Is de jongere te laat op de afspraak, ga dan niet lang op dat feit door, maar sluit aan bij wat goed gaat: 'je bent te laat, maar ik ben blij dat je je papieren bij je hebt'.
- Waak voor overschatting van de jongere, stel je eigen verwachtingen bij.
- Bouw aan contact en vertrouwen.
- Luister goed en neem de jongere serieus in zijn doen en laten.
- Geef voorbeelden en tips voor ander gedrag in situaties die zorgen voor overlast, conflicten, of ergernis.
- Blijf creatief in het omgaan met een LVB'er. Bied een begeleidingstraject dat aansluit op bijvoorbeeld zijn hobby. Dat vergroot de kans dat hij het traject gaat of blijft volgen.
- Leg onderwerpen stapsgewijs uit.
- Bied structuur in een gesprek door één onderwerp te bespreken, of één opdracht tegelijk te geven.
- Maak een stappenplan voor 'ingewikkelde' opdrachten (eenvoudige stap-voor-stap-instructies).

- Geef niet meer dan twee keuzemogelijkheden.
- Doe complexe zaken voor en oefen met de jongere.
- Blijf je boodschap met regelmaat herhalen, en herinner aan afspraken.
- Blijf de uitleg regelmatig herhalen als er nieuwe dingen zijn die zo'n uitleg nodig hebben.
- Laat een verhaal in kleine stapjes navertellen of het begrepen is.
- Geef regelmatig feedback op goed gedrag. Positieve ervaringen leiden tot meer zelfvertrouwen.

BRONNEN

Quickscan Zicht op LVB jongeren, Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid, Utrecht (2016) Voor informatie neem contact op met Frannie Herder/Nicole Langeveld, 030-751 6700

Leerkring Jeugd en Veiligheid, thema LVB en jeugdcriminaliteit, 31 mei 2016

Handreiking vroegsignalering van een licht verstandelijke beperking (LVB), Kenniscentrum LVB, Utrecht (2015)

Verraderlijk gewoon. Licht verstandelijk gehandicapte jongeren, hun wereld en hun plaats in het strafrecht, Marigo Teeuwen, Amsterdam, SWP (2012)

Whitepaper LVB, MEE Zuid Holland Noord (september 2015)

Handreiking LVB 'Heel gewoon en toch bijzonder', netwerk Gewoon Meedoen (2013)

LVB en andere stoornissen, Elise Groenteman, Regiocoördinatie Jeugd en Veelplegers, Politie Amsterdam Amstelland. Documentversie: 1.0 Documentstatus: Concept (27-07-2012)

Hoe herken ik mensen met een lichte verstandelijke beperking, De Borg (geen jaartal)

Factsheet Jeugdigen met een licht verstandelijke beperking, Vereniging Orthopedische Behandelcentra (geen jaartal)

Zag je het maar, kansen voor jongeren met een licht verstandelijke beperking, netwerk Gewoon meedoen (2012)

Meer informatie over dit onderwerp vind je op wegwijzerjeugdenveiligheid.nl

Stichting Centrum voor Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) draagt bij aan de maatschappelijke veiligheid door het stimuleren van publiek-private samenwerking, actieve kennisdeling van de veiligheidspraktijk en kwaliteitsontwikkeling van instrumenten en regelingen.